

УДК 32.019.51:930

ББК 66

ЦІННОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ПОЛІТИКИ: СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВПЛИВУ НА ПОЛІТИЧНУ ДІЙСНІСТЬ**В. Й. Климончук**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380 (342) 59-61-77; e-mail: vklym64@gmail.com*

Досліджується зміст, особливості вияву, механізми формування політичних вимірів цінностей в умовах становлення демократичних заasad влади. Особливе місце відводиться аналізу динаміки соціального фактору в контексті трансформації ціннісних означень людського життя, що стали суттєво визначатися складними глобалізаційними процесами. Характеризується система цінностей, що дає можливість визначити рівень розвитку (історичний, цивілізаційний, культурний, соціальный, політичний) суспільства загалом, потенційні можливості його прогресування, стан сформованості суспільно-політичних ідеалів.

Ключові слова: цінності, політичні цінності, громадянські цінності, політичні свободи, система цінностей

Вся історія людства – це проблема постійного вибору. І чим більше ускладнювалися суспільні відносини, їх якісні видозміни та розвиток, тим самим інтенсивніше змінювалися і, власне, сам характер, умови, зміст вибору. Визначальним символом, що обумовлює подібну динаміку людської активності, є система цінностей. Система цінностей є тим фактором, що дає можливість характеризувати рівень розвитку (історичний, цивілізаційний, культурний, соціальний, політичний тощо) суспільства загалом, потенційні можливості його прогресування, стан сформованості суспільно-політичних ідеалів.

Проблема трансформації суспільно-політичних та економічних відносин в сучасній Україні пов'язана не лише зі складністю реформування політичної системи, економічної бази, соціальної структури, а й утвердженням нових основ духовного, культурницького, ідеологічного розвитку. Саме останні, з нашої точки зору, у найбільш складні періоди якісних змін у державі стають тими системовизначальними факторами, що визначають зміст, умови, темпи, способи прогресування суспільства.

Як бачимо, складність формування нової системи цінностей в суспільствах, що трансформуються, пов'язана з тим, що це не просто зміна матеріальних чи духовних обставин (явищ), у яких проживає людина за зразками вже існуючих (тип держави, форма правління, тип виборчої системи тощо) чи за раціонально змодельованими схемами, а зміна сут-

нісних основ буття самої людини, її ментальних характеристик, форм і способів діяльності. Саме цим і відрізняється, з нашої точки зору, система цінностей, що формуються в суспільстві, від здатності оцінювати факти, явища, об'єкти, відносини тощо), а останнє часто може бути зарахованим у сучасному світі до системи вартісних означень життя, що в дійсності таким не є.

Складність формування нової системи цінностей у політичній, соціальній сферах життя сучасної України пов'язана з наявністю цілої низки складових, що діють у різновекторних напрямках: значний вплив попередньо сформованих ідеолого-культурницьких вартостей доби соціалізму, що залишаються не лише пам'яттю, а ще стилем, формою, а то й ідеєю життя; досить інтенсивний, часто безкомпромісний спосіб “гуманного” нав'язування домінуючих вартостей, що стають уніфікованими орієнтирами розвитку сучасного світу; не простий спосіб “поєднання” цінностей ранньобуржуазної доби, яку переживає сучасна Україна, та вартостей християнської ідеї (з її все-таки ще історично провізантійською ментальною сповідальністю); суперечність між ментальністю традиціоналізму (а чого гріха таїти, єдиною моделлю виживання нашого суспільства, пам'яттю історії є культура, традиції) та психологією, діяльністю, ідеями сучасної постмодерністської людини.

Отже, ми маємо складну систему самої політичної та громадянської онтології, складні способи формування духовно-психологічних та ціннісних основ у ній і ще складнішу систему розуміння цього та інтерпретації. Саме у цій складній гамі суперечностей та проблемностей ми й маємо намір розібратися у нашому дослідженні. Тим більше, цього вимагає не лише сучасна теоретико-пізнавальна сфера нашого буття, а й практика – реальні трансформаційні процеси політичного, ідеологічного, громадянського життя, які переживає Україна.

Питання ціннісних передумов політичного вибору та розвитку розглядалося у ряді праць як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Об'єднуючим моментом практично всіх подібних наукових напрацювань як сучасних факторів, так і мислителів попередніх епох була спроба вироблення рекомендацій для створення максимально сприятливих умов для духовного (творчого) прогресу особистості, що можливо лише за умови “доброякісного” сповідування тим ціннісним схемам, що напружувалися впродовж історії. У свою чергу саме це давало можливість виробленню адекватного політичного ідеалу, робило спроможним виводити суспільство на новий виток політичного прогресу, вирішивши таким чином історичні протиріччя конкретного етапу розвитку.

Зразу ж зауважимо, що як певний об'єкт зацікавленості, як ідея, цінності завжди приковували увагу мислителів різних епох. Так, ще старогрецькі філософи Сократ, Платон, Аристотель апелювали до спроб пояснити місце і роль таких універсальнозначимих феноменів, як свобода, справедливість, істина, моральність тощо. Але артикуляція їх

практичної “придатності” завершувалася, так і не окресливши кола конкретизування з приводу цінностей.

Ми знаємо інші форми творення ціннісних локальностей, які пропонує стародавній Рим, якими стають сама держава, право, формальне підпорядкування, дисципліна, культ фізичної досконалості тощо. Тут римська держава як ціннісна основа утримує свій першопринцип в собі самій, подібно до того, як аристотелівський Розум не має над собою рівно ніякого Єдиного: “якщо поглянути на все з точки зору розуму і душі, то з усіх суспільних зв’язків для нас найбільш суттєвими є наші зв’язки з державою. Дорогі для нас наші батьки, діти, наші родичі, друзі, але Вітчизна одна охопила всі прив’язаності людей” [19, с. 57].

Інший зміст та дещо іншу націленість визначення цінності знаходять у середньовічну добу. Вищими цінностями є “Бог”, “віра”, “святість” та “святиня”. Тобто тут системовизначальні цінності зміщуються виключно в одну-єдину сферу – сферу релігійну. І одвічна ціннісна система на кшталт “істина-добро-краса” репрезентує себе не з позиції трьох різних начал, а як одне, що синтезоване в універсальному – Богові. Показовими в даному випадку є праці Августина. Основа його роздумів про сутність держави – це порівняння між “Градом земним” і “Градом Божим”, через які вказано на всі хиби тогочасного суспільства і держави. Адже, на думку Августина, ми всі є громадяни “граду земного”, який, на відміну від “граду небесного”, є втіленням всього людського, переповнений ворожнечею і егоїзмом. Для нас важливим є той факт, що держава стає оцінювальною, подаються приклади різного значення і ролі її в ціннісній ієрархії людини: “де живуть за людиною, є град земний. Людська община, яка живе за Богом, – “Град Божий” [1, с. 11].

Новий час зовсім по-новому переформовує систему цінностей, особливо що стосується її системовизначальних основ та логіки її “розгортання” як певного аргументованого системного порядку з внутрішньою взаємообумовленістю та взаємовизначеністю, а також її структурних параметрів.

Цінності нового часу прагматизуються, перетворюються у своєрідний засіб повсякденного використання, втрачають свою велич і зачарованість. Якщо цінності людини чи влади, то заради здійснення власної волі та мети (Н. Макіавеллі), “Хоч би які засоби для цього використовувалися, їх завжди сприймають як гідні, і схвалють” [12, с. 54].

Ф. Бекон починає остаточно відділяти політичні цінності на основі принципу “воля-закон”. Саме за допомогою цього принципу політичні цінності отримують своє функціональне визначення в політичних відносинах. Можна констатувати, що саме з Ф. Бекона бере початок новоєвропейська раціоналістична лінія політичної думки, в якій людський розум (а не воля, а якщо і воля, то тільки така, що спирається на розум) стає відліком системи цінностей, основою пізнання буття [7, с. 122].

В подальшому в історії політичної думки Нового часу, починаючи від Гоббса і далі, майже всі вибудовували свої політичні теорії, виходячи саме з людини, з проблеми її розуму, інстинктів. Томас Гоббс дійшов до висновку, що саме егоїстичний стан буття людини як “війни всіх проти всіх” спричинив до укладання суспільного договору й створення держави: “Із цієї взаємної недовіри людей немає розумнішого шляху для людини задля забезпечення власного життя, ніж укладання суспільного договору та на його основі створення держави і регулюючої системи влади” [4, с. 151].

Так само, як і Т. Гоббс, Дж. Локк намагався обґрунтувати і пояснити появу держави, її інституції в бутті людини, так само, як і Т. Гоббс, він зробив це з допомогою такого механізму, як природній договір. Дж. Локк основу виникнення держави бачить в здоровому глузді, іншими словами – це раціонально виважений прагматизм. Політична система буття і його цінності за будь-яких умов у Дж. Локка залишаються лише включеними в систему інших цінностей, що стосуються особистої свободи індивіда (віра, мета, праця, власність). Вони покликані бути своєрідним інтегруючим, об’єднуючим фактором, який має забезпечити терпимість однієї людини до свобод іншої. “Не різниця в поглядах, – наголошував Дж. Локк, – якої не можна уникнути, а нетерпимість до тих, хто дотримується іншої думки... породила більшість протиріч та війн, що виникли в християнському світі” [11, с. 130].

Особливе місце у формуванні ціннісних визначень буття людини займає французьке Просвітництво. Адже саме з ним пов’язано становлення цінностей гуманітарного характеру. Так, Ш. Л. Монтеск’є вважає, що саме справедливість, що складає сутність дій владних структур та відносин у суспільстві, як стверджує він у “Перських листах”, є певною сталою величиною (не дивлячись на те, у яке коло інтересів вона потрапляє: людини, Бога, ангелів), що “програмує” на адекватний собі стан цілісний політичний організм. І справедливість стає тією міркою, що визначає суть форми правління у державі: республіканської, монархічної чи деспотичної [14, с. 169].

Подібні ж критерії цінностей гуманістичного характеру розробляє і Ж.Ж. Руссо, але в більш ідеально піднесених, дещо навіть деформативних вимірах. Цінність суспільно-колективістських форм більшості (що є самою державою і що є сувереном владних відносин), своєрідної “загальної волі”, що стає трансцендентною стосовно індивіда – є тією дійсною основою, на думку цього французького мислителя, що єдино може утвердити реальне народовладдя і демократію, коли “кожний громадянин є нічим і нічого не може без участі всіх інших” [15, с. 176-177].

Звертаючись до аналізу філософсько-політичних та правових теорій Німеччини XVIII-XIX ст., бачимо, що тут вже система цінностей більш досконало отримує форми особистих, громадських, політичних визначень і, відповідно, постає у адекватних їм класифікаційних групах,

при цьому відходячи від традиційних схем натуралістичного визначення цінностей.

Так, у І. Канта логічний ряд цінностей системи започатковує привід. “Людина і всяка розумна істота, – стверджує філософ, – існує як мета сама по собі, а не лише як засіб для будь-якого використання з боку тої чи іншої волі [8, с. 269]. Людина сприймається як цінність не лише виключно виходячи з утилітарної системи взаємокорисних стосунків, як агент певних політико-економічних дій, а взагалі як універсальна значимість дійсності, як “людина всесвіту”, як масштаб буття суспільства загалом, його структури, системи відносин, влади, держави тощо.

Г. Гегель здійснює досить суттєву трансформацію – синкретизм політичного поля буття “розпадається” на поле політики, держави і громадського суспільства, а звідси і дві системи цінностей, які взаємообумовлені, взаємовизначають одна другу, але вже витримують певну автентичність. Г. Гегель підкреслює: “Немає священної, релігійної совісті, яка була б відокремлена від світського права і була б протилежною йому [3, с. 335]; структурованість суспільних відносин, самосвідомості, політичної системи, системи власності” [7, с. 207]. Таким чином, для Г. Гегеля метою держави (а звідси і основним ціннісним орієнтиром) стає не одиничний індивід, не розмежований, диференційований, відчужений статистикою існування, а суспільство, “всезагальне життя”.

Проблема політичних цінностей досить активно піднімається та осмислюється у теоріях представників утопічного спрямування та марксизму.

Уточнюючі теорії нового часу стають своєрідною ідеологією, що, власне, як ми вважаємо, і стає початком реального відліку ствердження її як певної політичної цінності, адже, на думку К. Макгейма, ідеологія – це “ті трансцендентні щодо буття уявлення, які *de facto* ніколи не досягнуть реалізації свого змісту” [13, с. 115], але стають тією формотворчою основою, без якої політика, що інституювалася і структурувалася, вже існувати не може.

Саме утопічна ідеологія відстоює іншу систему соціально-правових цінностей – це в першу чергу рівність та справедливість, що здійснюється за умови обов’язкового матеріального (а інколи й духовного, культурного), статусного зрівнювання (це те, що потім увійде як невід’ємна складова і першооснова у теорію марксизму і практику ленінізму). При всій спрямованості до конституювання свободи у суспільстві, утопічна система свідомості є до безмірності нормативно-регламентною. Особливе нормування людського буття стає не лише абсолютом, а виконує певну започатковуючу ціннісну функцію, яка завдяки довіллю на себе множить адекватну ж собі систему цінностей тоталітарного або напівтоталітарного характеру.

Марксистська політична доктрина суттєвим чином відрізняється від утопічних. Адже, якщо ціннісним ядром для утопії є гіпотетичне щас-

тя, що утверджує себе одноразовим подвоєнням дійсності, то у марксисті ним є, насамперед, реально відтворюючий процес заперечення буржуазних відносин – перехід до нових реальних відносин – утвердження нової формації, адже, визначаючи саме поняття “комунізм” (як абсолютну цінність), Ф.Енгельс говорить, що воно означає не якийсь там можливий ідеальний стан буття, а є реальною дією, поступом через заперечення існуючих відносин, “комунізм є вчення про умови звільнення пролетаріату” [16, с. 322].

Саме ХІХ сторіччя стало підготовкою до формування цілісної саможиттєвої аксіологічної теорії, в тому числі і стосовно визначення політичних цінностей. Але це буде лише в кінці ХІХ ст., а перед тим вважаємо за необхідність здійснити аналітичне порівняння способів формування ціннісних критеріїв політики та влади у Європі та Україні.

В першу чергу, як ми вважаємо, ціннісні орієнтири у всіх сферах буття українського суспільства визначаються (особливо в останні чотири сторіччя) ідеєю національного самовизначення. Ідеї громадського гуманізму, про які пишуть дослідники відродження, мали, поза будь-яким сумнівом, в Україні свою специфіку. Насамперед, вони пов’язані з процесом формування національної свідомості та національної культури, в тому числі і політичної культури. Саме гуманістичні ідеї сформували основу на довгі часи ціннісну ідею національного визволення. Загалом же, як правильно, на нашу думку, відзначає В. Литвинов, епоха Відродження в Україні сформувала “комплекс ідей, які називають свободу ідеями громадського гуманізму: національна самосвідомість, патріотизм, громадське служіння (“спільне благо”), справедливість, політичні свободи” [6, с. 302].

Подібні ідеї громадського гуманізму ми знаходимо вже у творах діячів Острозького культурно-громадського гуманізму, насамперед, Г. Смотрицького, Х. Євлевича, М. Пашковського, Л. Зизанія, Д. Наливайка, М. Смотрицького та інших відомих подвижників культурно-національного відродження. В межах такої доктрини осмислення ідеї і цінності свободи, справедливості, патріотизму, формуються республіканські чи державницькі ідеали на ґрунті становлення етнічної чи національної самосвідомості.

Лише в ХІХ ст. ці попередньо окреслені ціннісні ідеали артикулюються в глибоко осмислювану систему. Таку первинну, артикуляційну дію щодо цінностей здійснюють видатні духовники української нації: Т. Шевченко, М. Драгоманов, М. Костомаров. Нація, державність, свобода, справедливість, демократія – ось ті системи, визначальні політично-культурологічні цінності, що остаточно ствердилися у ХІХ сторіччі, наприкінці його викристалізувалися в теоретичних дискурсах.

Для М. Грушевського цінності, що лежать в основі інституалізації, не є суто матеріальними. Демократичні права і свободи, “ідеї національної згоди й гармонії”, “почуття тих великих моральних вартостей, які

має здійснити Україна в своєму житті, щоб внести їх в життя людства, повинно бути провідною ідеєю, яка мусить запанувати над розумом, чуттям і уявою громадянства ..., щоб воно стало його релігією, його найвищим добром [18, с. 159]. Таким чином, на думку М. Грушевського, історичний процес українського народу, творення ним соціальних інститутів ґрунтується на “реалізації одвічних гасел українського трудового народу: права на землю і права на повний продукт праці” [5, с. 29], “боротьба за “землю і волю” була головним нервом активності українських мас. Саме у такому контексті М. Грушевський надає важливого значення такій цінності, як національна ідея як фактор інституалізації.

Подібне ж трактування ціннісних визначень соціально-політичної історії та буття є у М. Костомарова, відповідно до якого українці “із давніх-давен відзначалися особистим прагненням свободи” [10, с. 39] на відміну від російського народу, де основною цінністю є “тріумф панування загальності (“общинності”) над особистістю” [10, с. 60].

Б. Кістяківський, відстоюючи формалізуючу основу свобод людини – право як одну із основних громадсько-політичних цінностей, дуже застережено ставиться до більш формалізуючих, навіть відчужуючих детермінантів свободи, що в такій формі “нав’язують” різні межі для здійснення особистих свобод (економічний, соціальний, історичний детермінізм) [9, с. 190-193].

Проблема осягнення ціннісних визначень політичного, соціального, культурного буття хвилювала і примушувала весь час до себе повертатися і великого українського гуманіста І. Франка. Універсальною започатковуючою основою стає, на нашу думку, для І. Франка така цінність, як “національний ідеал”. У трактуванні І. Франка “національний ідеал” – це всезагальний багатогранний духовний феномен, який впливає із буття народу і всебічно охоплює це буття у всіх його проявах та вимірах у духовно-мисленному визначенні, що постає перед суспільством як вірогідна, теоретично вмотивована перспектива його розвитку. “Національний ідеал” за І. Франком – то могутня духовна сила в боротьбі народу за свободу, справедливість [17, с. 219].

В той же час Ю. Бачинський на сторінках більшості своїх праць, а найперше – “Україна irredenta”, “Поділ Галичини...”, “Глюсси”, “Большевицька революція і українці” – розглядає державу як цінність особливого кшталту, що з одного боку стає метою самореалізації нації, а з іншого – засобом для осягнення всіх форм свободи. Ю. Бачинський виділяє два основні завдання класової держави. Перше полягає в тому, щоб “усанкціонувати визиск непосідаючої кляси клясою посідаючою”. Другим завданням є “вдержувати працюючі, визискувані кляси у формі визиску, відповідаючій вимогам витворення даним способом продукції” [2, с. 94-96]. Виявом свободи як цінності громадянського сенсу для Ю. Бачинського є свобода пріоритетів національного, соціального зміс-

ту (класи), а виявом свободи у її політичному сенсі – це ствердження незалежності, самостійності української держави.

Ми назвали тут ті основні політичні напрями, що певним чином визначали духовно-ідеологічні, науково-дослідницькі зацікавлення тогочасної історичної доби України, де єдиною системовизначальною основою для них була ідея державності.

Таким чином, досліджуючи особливості визрівання та формування окремих аспектів політичних цінностей, їх місце та роль в системі політико-владних та комунікативних відносин, можна стверджувати, що вся ця складна історія пошуків, доказів, помилок загалом спричинила те, що держава як ціннісна одиниця виміру людського життя і як цілісна аксіологічна система з'являється лише в кінці XIX ст. (хоча доповнення, до розвитку, вдосконалення її – ще є завданням сьогодення і майбутнього).

Сучасний етап глобалізаційних, інформаційно-технологічних змін суттєво міняє і ієрархію цінностей. Ідеалами вищого рівня нашого часу стають цінності утилітарного, практичного характеру, що не відкладаються як традиції, норми, ідеали, а є релятивними, сьогоденними, такими, що легко і корисно можна опрідметити.

Якщо західний світ переживає складну і суперечливу переоцінку цінностей як би у одній площині, то сучасна Україна – у декількох, що одночасно наклалися одна на іншу; вплив загальних світових глобалізаційних процесів з усією множиною цивілізаційних виявів, власний етап якісно нового переходу до зовсім іншої системи державного устрою, владних відносин, соціальних форм буття тощо. Отже, коли ми виокремлюємо цінності і формуємо їх систему, з нашої точки зору, найбільш адекватною є система, що об'єднує у собі способи функціонування, ідеали розвитку тріадичної структури: нація – політична система – громадянське суспільство.

Таким чином, як бачимо, як у зарубіжних, так і у вітчизняних авторів-науковців є різні підходи щодо визначення суті людських цінностей, їх місця і ролі у всіх сферах життя. Але аналіз наукової літератури загалом дає підстави стверджувати, що за умови досить серйозної зацікавленості цією проблемою, на сьогодні недостатньо уваги приділено дослідженню проблеми системи цінностей політичної сфери людського життя та сфери громадянського суспільства, а головне – порівняльно-функціональному аналізу цінностей цих визначальних систем, що не протистоять і не знаходяться у вічній суперечності між собою, а взаємодоповнюють, взаємовизначають одна іншу, формуючи таким чином і спільні, і виокремлені ознаки, і цим самим створюють складну матрицю ціннісних ідеалів суспільства.

Ще одним важливим висновком, що випливає з огляду наукової літератури, є те, що визнання існування і функціонування специфічних політичних та громадянських цінностей не є загально визнаним. Найчастіше зустрічаються думки, які стверджують, що потрібно говорити не

про якісь там політичні чи громадянські цінності, а стосовно місця цінностей у політиці чи громадянських формах буття. Така ідея підтримується також традиційними роздумами стосовно залежності тої ж політики від моралі. В багатьох випадках цінності в політиці (у політичній практиці, діях, поведінці тощо) ототожнюються з етичними або ж соціальними цінностями, що вмотивовують поведінку людей, які діють у політиці!

Як бачимо, дана проблема є неоднозначною і потребує дослідження. Звичайно ж, не підлягає сумніву, що соціальні, моральні, естетичні цінності впливають на політику. Людина з відповідною естетичною чи соціальною орієнтацією буде відповідно пристосовувати свої політичні дії, поведінку до потреб, що їх “висувають” ті цінності, які є визнані нею. Але тут, як ми вважаємо, співпадання різних поглядів і завершується. Їх роз’єднує не ставлення до самого питання, що стосується наявності цінностей політичного та громадянського характеру, а відповідь на питання стосовно джерел таких цінностей, принципів їх реалізації, співвідношення і взаємовизначення, а також стосовно тих детермінант, що спричиняють зміни значимості цінностей, їх зміст і сам сенс існування. А тому вважаємо за необхідне дослідити ці складні проблеми, що впливає не лише з необхідності з’ясування теоретико-методологічних основ політичної науки, а й тієї практики, з якою зіткнулися молоді держави, в тому числі й Україна, що стосується розбудови нової політичної системи, громадянських основ життя, нової системи ідеології і цінностей.

Література

1. Августин Блаженный. Про град Божий / Августин Блаженный. – К., 1996. – С. 5-19.
2. Бачинський Ю. Україна ingredienta / Ю. Бачинський. – Берлін: Вид-во Української молоді. – 1924. – XXII. – 237 с.
3. Гегель Г.В. Философия истории / Г.В. Гегель // Соч. в 14 т., – К., 1935. – Т.8. – 446 с.
4. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс // Соч. в 2 т. – К., 1989. – Т.2. – С. 151.
5. Грушевський М.С. Українська партія соціалістів-революціонерів та її завдання / М.С. Грушевський. – К., 1920. – 64 с.
6. Гуманістичні та реформаторські ідеї на Україні. – К.: Наукова думка, 1990. – 382 с.
7. Денисенко В.М., Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму у політичних теоріях Нового часу європейської історії / В.М. Денисенко. – Львів, 1997. – С. 99-122.
8. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант // Соч. в 6 т.– К., 1965. – Т.4. – Ч.1. – 418 с.
9. Кистяковский Б.А. В защиту научно-философского идеализма / Б. Кистяковский // Социальные науки и право. – К., 1916. – С. 190-193.

10. Костомаров М. Дві руські народності / М. Костомаров. – Київ–Лейпциг, 1906. – С. 75.
11. Локк Дж. Послание о веротерпимости / Дж. Локк // Соч. в 3 т.– К., 1981.– Т. 2. – С. 130-157.
12. Макиавеллі Н. Государ / Н. Макиавеллі. – К., 1990. – 92 с.
13. Мангейм К. Идеология и утопия / К. Мангейм // Утопия и утопическое мышление. – К., 1991. – 415 с.
14. Монтескье Ш.Л. О духе законов / Ш.Л. Монтескье // Избр. произведений. – К., 1955. – 428 с.
15. Руссо Ж. Об общественном договоре / Ж. Руссо // Трактаты. – М., 1969. – С. 126-268.
16. Энгельс Ф. Принципы коммунизма / Ф. Энгельс // Соч. 2-е изд. – М., 1955. – Т.4. – С. 346-358.
17. Франко І. Наш погляд на польське питання / І. Франко // Зібрання творів: у 50-ти т. – К., 1986. – Т. 45. – С. 204-220.
18. ЦДІА України у М., Львові. Ф. 401 4т Ок.1, стр. 48 (редакція журналу “Літературно-науковий вісник”. Статті, рецензії, огляди та ін. наукові праці Грушевського з філософії, соціології та естетики, а також джерелознавства).
19. Цицерон. Про обов’язки / Цицерон. – К., 1998. – С. 57.

Стаття надійшла до редакційної колегії 21.10.2017 р.

*Рекомендовано до друку д.політ.н., проф. **Наумкіною С.М.** (Одеса), д.політ.н., професором **Лазаровичем М.В.** (Тернопіль)*

VALUES AS A PROBLEM OF POLICY: A STATE OF SCIENTIFIC RESEARCH AND INFLUENCE ON POLITICAL ACTIVITY

V. Y. Klymonchuk

*Vasyl Stefanyk Precarpatian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka Str., 57;
ph. +380 (342) 59-61-77; e-mail: vklym64@gmail.com*

The content, features of manifestation, mechanisms of formation of political dimensions of values in conditions of formation the democratic principles of power are investigated. A special place is given to the analysis of the dynamics of social factor in the context of the transformation of the value definitions of human life. These value definitions are determined by complex globalization processes. A system of values that makes it possible to determine the level of society development (historical, civilizational, cultural, social, political) as a whole, the potentialities of its progression, the state of formation of social and political ideals is characterized.

Key words: *values, political values, civic values, political freedoms, system of values.*